

Sekundární coming out rodičů transgender dětí

Oponentský posudek

Bakalářská práce Adama Nováka se zaměřuje na vnitřní prožívání a vnější komunikaci rodičů dětí v době, kdy se dozvěděli, že jejich dítě se identifikuje jako transgender. Autor se rozhodl prostřednictvím rozhovorů se šesti rodiči a jejich analýzy porozumět tematické sekundárního coming outu. Zvolené téma je nepochybně aktuální, zejména vzhledem k probíhajícím proměnám společnosti a s nimi souvisejícím proměnám práce odborníků v pomáhajících profesích.

Autor zvolil standardní členění práce na část teoretickou a empirickou. Český i anglický abstrakt práce odpovídají standardům vědeckých prací, jsou dobře strukturované, postihují všechny podstatné informace o výzkumu, včetně cílů, metod, výsledků a závěrů.

Teoretická část představuje základní pojmy a koncepty, jimž je nutné pro účely práce rozumět. Autor volí adekvátní rozsah, stručně a srozumitelně orientuje čtenáře v problematice, tak aby byl obsah práce srozumitelný i tomu, kdo se v tématu transgender nepohybuje. Je zřejmé, že autor místy využívá porozumění a jazyka, který je typický pro komunitu odborníků, kteří se tématu aktivně věnují. Jednu drobnou poznámku mám u často se vyskytujícího výrazu „vyoutovat se“. Přestože jazyk se stále vyvíjí a kodifikace zaostává za jeho aktuální podobou, v případě tohoto výrazu bych z hlediska jazykového doporučila buď dávat do uvozovek „tzv. vyoutovat“, využít slovního spojení „provést coming out“, anebo čtenáře alespoň připravit na užití výrazu, který přinejmenším stojí na hranici mezi spisovnou češtinou a něčím, co bychom mohli nazvat odborným slangem. Autor na mnoha místech dává najevo respekt ke čtenáři, jenž se v daném terénu nepohybuje, což chci ocenit, toto je jediná výjimka.

Text teoretické části je přehledně strukturovaný, dobře logicky navazující, s dobrou úrovní jazykovou i stylistickou. Citace odpovídají standardním postupům a jsou voleny správně vzhledem k logice textu. V závěru teoretické části se autor věnuje problematice sekundárního coming outu v českém i zahraničním výzkumu. Zvolené prameny považuji za adekvátní, místy by však bylo dobré vyhledat vhodnější literaturu. (Například dosti interpretativní tvrzení, že genderové role nejsou přirozeným, daným rozdílem mezi muži a ženami, ale dočasným vývojovým stupněm sociálních vztahů, by nemusel poskytovat Český statistický úřad, jistě by se našel vhodnější odborný pramen.)

V části empirické autor představuje analýzu rozhovorů s pěti ženami a jedním mužem, rodiči transgender dětí v různé fázi tranzice. Autor se rozhodl pro práci s daty kvalitativní povahy, realizoval celkem šest polostrukturovaných rozhovorů, v délce trvání zhruba 75 min. Autor prezentuje otázky pro rozhovor, které svědčí o tom, že o tématu uvažoval komplexně, například se zaměřil také na vztahy v rodině před coming outem dítěte, dřívější postoje rodičů a na případné zpětně vnímané signály o genderovém nesouladu dítěte, to jsou přínosné momenty. Autor srozumitelně představuje svůj postup při sběru dat i jejich analýzu. Pro případné další výzkumné texty bych doporučila ještě lépe rozlišovat data kvalitativní povahy a postupy a techniky, jimiž je zpracováváme, nikoli vše souhrnně nazvat „kvalitativním výzkumem“.

Rozsah dat není velký, avšak postačuje k základní analýze, kterou autor představuje v šesti tematických kapitolách. Některá z témat jsou přímo dána otázkami připravenými pro rozhovor; lze tedy říci, že autor některé tematické výstupy analýzy dopředu určuje, to analýzu částečně oslabuje. Děje se pak to, že představení výsledků místy připomíná prostou deskripci toho, co je z rozhovorů evidentní. Oceňuji však, že se autor snažil v materiálu objevit i některé méně evidentní polohy, například že se v závěru věnoval otázce růstového potenciálu rodičovské

zkušenosti. V těchto momentech autor ukazuje schopnost, kterou by v příštím výzkumu mohl aplikovat více, a sice vzhled do větší hloubky tématu.

Při pohledu do příloh, jejichž přítomnost výborně dokresluje celý výzkum, je znát, že materiál poskytuje mnoho dalších zajímavých témat a otázek, kupříkladu v otázce rodinné dynamiky, míry pochybností rodiče o rozhodnutí dítěte, možného strachu dítěte o jeho rodiče apod. V rámci bakalářské práce však úroveň analýzy a prezentaci tématu považuji za solidní. Doporučuji autorovi zvážit další využití rozhovorů v případné praktické osvětě, protože s sebou nesou silný emoční náboj a mohou být zdrojem porozumění pro ty, kdo se rozhodnou z osobních důvodů hledat více informací o tématu. V rámci práce se autor odvolává na tzv. kontaktní hypotézu a v souladu s ní čtenáři zprostředkuje prožívání rodičů, a tím zesiluje porozumění jejich situaci.

Oceňuji, že autor si uvědomuje a v práci reflektuje limity výzkumu, z nichž nejsilnější je způsob, jakým získal respondenty – jde tedy spíše o lidi nastavené pozitivně k tranzici svých dětí. Na jedné straně je to pro výzkum limitující, na druhé straně to považuji za nesmírně zajímavé. V jednom komentáři autor naznačuje, že jeden z rodičů nesdílel nadšení ostatních a prožíval jistý vnitřní rozpor, pokud šlo o ochotu přijmout skutečnost, že jeho dítě je transgender. Bylo by zajímavé položit si otázku, zda právě v takové „nadšené“ skupině neexistuje také jisté tabu, tedy zda pochybnost a nepřijetí tranzice vlastního dítěte nemůže být v takové skupině vnímána jako zpátečnictví anebo nedostatečná rodičovská láska.

V rámci diskuze autor shrnuje zjištěné poznatky a některé z nich komentuje prostřednictvím použité literatury. Kapitola diskuze představuje základní reflexi a klade některé doplňující otázky. Jistou pozornost autor věnuje tématu zákonem daného požadavku na operativní změnu pohlaví pro umožnění změny úřední. Autor si je jistě vědom rozsudku ústavního soudu z května letošního roku, který tyto podmínky mění. Vzhledem k tomu, že analýza proběhla v květnu a červnu, bylo by dobré to zahrnout jako poznámku. Oceňuji, že autor reflektuje proměnu prožívání a postojů rodičů i proměnu vlastního pohledu v průběhu práce na tématu.

V rámci obhajoby bych ráda otevřela diskuzi například nad těmito otázkami:

- 1) Proč se autor domnívá, že by bylo dobré zkoumat socioekonomický status rodiny – co by podle jeho mínění mohlo rodiny v reakci na dítě odlišovat?
- 2) Druhá otázka je možná příliš komplikovaná, přesto ji zmíním. Jak do odborné argumentace vstupuje na jedné straně tradiční rozdělení genderových rolí a jak naopak snaha toto schéma relativizovat a prezentovat ho jako pouhý konstrukt. V práci jsem opakovaně narazila na vnitřní rozpor, který je podle mého názoru typický pro debatu o genderovém nesouladu, a to zvláště tam, kde se do debaty zahrnují další varianty genderové identity (např. nebinarita). Autor například cituje diagnostická kritéria posledních verzí DSM a MKN, která přímo staví na kritériu silné touhy oblékat se a hrát opačnou genderovou roli, včetně preference hraček, které odpovídají opačnému genderu. Všechny tyto předpoklady, stejně jako sama touha člověka být opačného genderu rozdílnost dvou základních genderů přímo předpokládají a na ní staví. Potud je téma srozumitelné; transgender člověk ví, kým touží být – „tím druhým“. Současně se setkáváme s jistě pozitivně motivovanou snahou o větší přijetí transgender lidí. Ta se ale děje tou cestou, která se snaží přestat rozlišovat a rozloučit se s jazykem a uvažováním, které rozděluje lidi na dva gendery. Zdůrazňujeme pak nefunkčnost heteronormativního uvažování, předpokládáme, že genderové role závisejí jen a pouze na aktuálním nastavení společenského uvažování a odmítáme jazyk, který identifikuje lidi podle jejich genderu. Nejsou ale tyto

dva přístupy v zásadě v rozporu? Čím každý z přístupů pomáhá a čím naopak škodí celospolečenské debatě?

Práci hodnotím jako solidně zpracovanou a kvalitně prezentovanou. Nasbírané rozhovory jsou cenné, poskytují vhled do příběhů jednotlivců i do situace rodiče v okamžiku coming outu dítěte a po něm. Pozitivně hodnotím schopnost autora realizovat výzkum a napsat ucelený odborný text. Práci doporučuji k obhajobě.

V Praze 30.8.2024

PhDr. Veronika Francová, Ph.D.